

Asia: VN/10164/2019

Lausuntopyyntö vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän ehdotuksesta hallituksen esitysluonnokseksi lastensuojelun vaativaa sijaishuoltoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esitetään lisättäväksi uusi 2 momentti pykälään 4 a § Lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. Selkiyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin rajoavien rajoitusten rajanvetoa? Jos ei, miten säännöstä tulisi muuttaa?

Lapsen henkinen ja fyysinen suojelu on lastensuojelun ydin, ja jokaisen lastensuojelutyötä tekevän tulisi ennen työn aloittamista sisäistää tämä. Hyvä lisäys ja myös selkiyttää, jos huolehditaan koulutuksesta niin, että kaikki ls.työtä tekevät ovat perehtyneet lakiin, myös perusteluihin. Harjoitteluun tulevat loppuvaiheen sosionomiopiskelijat eivät tiedä mitä tarkoittaa HE, eivätkä lain perustelut tunnu aina olevan ls.sosiaalityöntekijöidenkään hallussa. Hyväkään laki ei toimi, jos sen käyttäjät eivät sitä ymmärrä. Säännöllisesti toistuvaa, esim AVlen kautta organisoitua lakikoulutusta tarvittaisiin.

2. Esitetään säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta/sosiaalityöntekijä (13 b §). Mitä vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Hyvä suunta, mutta ei ratkaise työntekijöiden vaihtumisen ongelmaan. Lastensuojelutyön veto- ja pitovoimaa pitää kasvattaa esim. mahdollistamalla syventävät opinnot, vahvistamalla työn tukirakenteita ja työskentelyolosuhteita. Myös palkantarkistus työn vaativuuden mukaiseksi, ja itsensä kehittämisen entistä osaavammaksi olisi syytä näkyä palkassa.

On myös vaara, että keinotekoisesti siirretään asiakkaita sos.huollon palveluihin pois lastensuojelusta, vaikka lastensuojelun perusteet täytyisivätkin.

3 a. Vastaavatko 15 §:n täsmennykset tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin

3 b. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Velvoittavuus on hyvä, mietityttää kuitenkin, miten erillislaissa oleva velvoite käytännössä alkaa elää terveydenhoitopalveluissa? Hyvä, että ehdotetaan muutosta myös terveydenhuoltolakiin 69§, mutta

jättää tulkintaa esim. mitä tarkoittaa viipymättä? Vaatii ainakin koulutusta myös terveydenhuoltoon ja mieluiten yhteisiä koulutuksia. Verkkokoulutusten mahdollisuus muistettava. Tarvitaan myös yhteisiä keskusteluja ja yhteiskehittämistä, jotta saadaan alueille toimivat käytännöt.

4. Ehdotuksessa esitetään säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta voimassa olevan lastensuojeluasian vireille tulon sijaan. Tavoitteena on, että tämä vahvistaisi sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin ensisijaisuutta. Onko ehdotettu sääntely tarkoituksenmukainen asetetun tavoitteen kannalta?

Ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 4

Jkunnolla/perusteellisesti tehdyllä palvelutarpeen arvioinnilla voidaan ehkäistä asiakkuuksien syntymistä ylipäättään. Parhaimmillaan tämä mahdollistaa oikeanlaisen asiakkuuden syntymisen/ohjautumisen oikeanlaisten asiakkuuksien piiriin.

5. Ehdotuksessa esitetään lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä säätämistä. Mitä käytännön vaikutuksia tällä sääntelyllä olisi?

Selkiyttäisi asiakkaan asemaa ja saattaisi myös järkevöittää työskentelyä. Saattaen siirto lastensuojelusta peruspalveluihin vaatii mallintamista ja tämä säädös saattaa sitä edesauttaa. Päätöksenteko vaatii perusteluja ja mahdollistaa valituksen tilanteessa, jossa joku asianomainen edelleen näkisi lastensuojelutoimien olevan tarpeellisia.

6 a. Arvioitteko ehdotetun säädöksen johtavan käytännössä avohuollon palvelujen kehittämiseen?

Ei pääosin

6 b. Miten arvioitte tämän tavoitteen toteutuvan ehdotetun säännöksen avulla?

Mietityttää, vaarantaisiko tämä lapsen oikeuden suojeluun ja toisaalta se, mitä uutta tämä toisi, nykyisinkin on käytettävissä niin kotiinmenevää kuin laitoksessa tapahtuvaa perhekuntoutusta, eikä asiakasta ajatellen pakko ole juurikaan hyvä muutostyön motivaattori. Ehkä olisi joku parempi tapa kuin lakipykälä vauhdittamaan avohuollon palvelujen kehittämistä, esim. tutkimustieto

7. Sijaishuoltopaikan valintaa koskevaa sääntelyä ehdotetaan täsmennettävän. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulisi aina arvioida yksilöllisesti lapsen etu, lapsen tarpeita vastaava kuntoutuksellinen osaaminen ja lapsen varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja muun opetuksen sekä siihen tarvittavan tuen varmistaminen. Millaisia vaikutuksia näette ehdotetulla sääntelyllä olevan sijaishuoltopaikan valintaan ja sitä koskevaan päätöksentekoon? Onko pykälän sääntely asetettujen tavoitteiden näkökulmasta riittävä?

Pykälässä on hyviä täsmennyksiä siitä, mitä sijaishuoltopaikan valinnassa tulee ottaa huomioon. Nämä asiat tulisi ottaa huomioon myös kilpailutuksissa ja tulevassa Lasterissa ne voisivat olla sijaishuoltopaikan kuvailutietoja. Pitkällä aikavälillä voisi myös saada tarjontaa vastaamaan paremmin kysyntään. Lapsen tarpeisiin vastaavan paikan etsiminen ja sieltä vapautuvan paikan odottaminen vaan vie aikaa, ja usein lapsi odottaa paikkaa jossain. Pitää punnita, onko tärkeämpi saada lapsi siirrettyä pysyvämpään paikkaan ja kuntoutus alkuun, jotta odotusaika ei lisää vaikeutta tilannetta, vai voiko odottaa sopivampaa paikkaa.

Laitosten työntekijät vaihtuvat ja jokin sijoitusvaiheessa tärkeäksi koettu osaaminen voi lähteä työntekijän mukana, miten velvoittaa laitos ylläpitämään lupaamansa osaaminen ja miten se käytännössä voi toteutua?

Miten kieli, kulttuuri ja uskonto?

8. Lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen tukemista ehdotetaan vahvistettavan erityisesti sijaishuollon aikana (49 a §, 50 §, 52 a §, 57 § ja 60 d §). Miten ehdotettu sääntely vastaa lapsen sijaishuollon aikaiseen tuen tarpeeseen perusopetuksen ja toisen asteen tutkinnon suorittamisessa?

57 § intervallijakso hyvä mahdollisuus, toisaalta parempi olisi, jos ko. yksiköt voisivat konsultoiden tai jopa lapsen omaan kouluun jalkautuen antaa tukea lapselle ja lapsen omaan kouluun. Jonkilainen konsultointimalli olisi hyvä rakentaa näiden yksiköiden rooliin.

9 a. Onko 49 a §:n sääntely vaativasta sijaishuollosta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

Kyllä pääosin

9 b. Mitä käytännön vaikutuksia ehdotuksella olisi?

Saataisiin määrittely ja kriteerit vaativan sijaishuollon järjestämiseen. Auttaa yhteistyötahoja ymmärtämään, etteivät sijoitetut lapset ole yhtenäinen ryhmä, vaan moninainen joukko erilaisissa tilanteissa olevia erilaisia lapsia.

10. Selkeyttääkö ehdotettu muotoilu erityisen huolenpidon jakson hoidollista ja kuntouttavaa sisältöä?

Kyllä

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 10

-

11 a. Vastaako ehdotettu muotoilu näihin tavoitteisiin?

Kyllä

11 b. Millaisia vaikutuksia erityisen huolenpidon jakson pidentämisellä olisi?

Antaisi todellisen mahdollisuuden päihderiippuvuudesta irti pääsemiseen. Vaatii melkoisia lisäyksiä tämän hetkiseen tilanteeseen, jotta paikkoja todella olisi.

12. Erityisen huolenpidon jakson päätöksenteko: Millaisia vaikutuksia olisi nykyisen päätöksentekorakenteen (30 + 60 vrk) muuttamisella siihen, että jatkossa yksi päätös mahdollistaisi enemmillään 90 vuorokauden erityisen huolenpidon jakson ja sen jälkeen tarvittaessa enimmillään toisen 90 vuorokauden jakson?

Tosi rauhaa ainakin vanhempien tilanteeseen: joku taho ottaisi kokonaisvaltaisen kopin esim. päihderiippuvaisesta lapsesta. Mahdollisesti toisi kaiken kaikkiaan työskentelyyn rauhallisuutta ja pitkäjänteisyyttä.

13. Onko ehdotettu erityisen huolenpidon asumisyksiköiden henkilöstöresurssi (59 a §) riittävä?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 13

Julkisen vallan ylläpitämiin erityisen huolenpidon yksiköihin tarvitaan osaajia ja sinne myös kertyy osaamista. Henkilöstöresurssiin olisi tarpeen miettiä muille lastensuojeluyksiköille konsultaatiota antava resurssi. Voisi vähentää paikkojen tarvetta ja ainakin lasten siirtelyä paikasta toiseen.

Yksikön paikkaluku olisi myös hyvä määrittää, nyt on yleensä neljä, perustuuko lakiin. Henkilöstön määrä on suuri, vaihtuvuutta on aina: aikamoinen määrä suhteita nuorelle. 3-4 varmaan maksimi paikkaluku yksikössä.

14 a. Onko ratkaisu tarkoituksenmukainen?

Kyllä

14 b. Mitä vaikutuksia sillä olisi?

Riittävät resurssit luotettavammin käytössä. Tarpeen mukaisen paikkamäärän ennakointi olisi helpompaa, kun erityinen huolenpito olisi ”yksissä käsissä”. Laitosten välinen yhteistyö olisi yksinkertaisempaa, samoin tiedon keruu ilmiöistä – kunhan tutkimus kytkettäisiin riittävästi mukaan. Myös näiden valvonnasta on kuitenkin huolehdittava.

15. Miten 11 luvun säännökset rajoituksista toteuttavat sijaishuollossa olevien lasten perus- ja ihmisoikeuksia?

Oikein toteutettuina pääosin hyvin. Pitää muistaa, että kyseessä on lasten suojeleminen!

63 § Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän roolin vahvistumien on hyvä asia. Hänen tulee olla selvillä lapsen tilanteesta sekä osata tehdä päätökset lapsen arki ja kokonaistilanne ymmärtäen.

65 § Aineiden ja esineiden haltuunotto

Lapsen oikeus suojeluun paranee, myös muiden sijaishuoltoapaikassa olevien lasten kuin rajoituksen kohteen.

66 § Henkilöntarkastus

kts. edellä

68 § Kiinnipitäminen

Selkeyttää kiinnipidon turvaamistoimenpiteeksi. Vaatii oikeanlaista koulutusta.

69 § Liikkumisvapauden rajoittaminen

Pitempiaikainen liikkumisvapauden rajoittaminen vähentää tarvetta siirtää lapsi toiseen sijaishuoltoapaikkaan ja antaa paremmat edellytykset lapsen suojeluun.

69 a § Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen

Jos lapseen ei saa kontaktia ja sitä kautta puhumalla vaarallisia esineitä pois ennen autoon nousemista, onko kuljetus sijaishuoltopaikan aikuisen tehtävissä?

70 § Eristäminen

Eristäminen on toteutettava, kuten 2 mom. määrittellään. Päihtymyksen tai muun syyn takia voimakkaasti riehuva lapsi on kuitenkin iso turvallisuusuhka paitsi itselleen myös muille yksikössä asuville lapsille ja aikuisille. Eristämisen rajaaminen neljään tuntiin ei tunnu järkevältä. Käytännölle vierasta on myös lääkärin saaminen paikan päälle tekemään tarkastusta.

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

-

17 a. Toteuttaako säännös tätä tavoitetta?

Kyllä

17 b. Millaisia vaikutuksia ehdotetulla 71 §:ssä säädettyillä erityisillä rajoituksilla näette olevan lapsen päihdehoidon ja -kuntoutuksen toteuttamiseen?

-

18. Miten 69 a §:ssä ehdotetut muutokset mahdollistavat luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamisen?

Luvatta poistuneiden kohdalla pitäisi tehdä selkeä raja sen suhteen, mitä sijaishuoltopaikan huolta pitävien aikuisten tulee hatkojen suhteen tehdä. Niiden pitää pohjautua hoidollisuuteen ja kuntoutukseen: ennalta ehkäisy, hatkan aikana välittämisen osoittaminen, aktiivinen yritys saada yhteyttä ja etsiä, siis suhteeseen perustuvaa hatkalaisen takaisin yksikköön saamista. Kun ollaan tilanteessa, jossa lapsi käyttäytyy uhkaavasti, väkivaltaisesti tai lähtee karkuun, pitää saada nopeasti apu poliisilta, jolla on oikeudet voiman käyttöön. Tällaisen hatkalaisen tulee olla poliisin hälytystehtävien priorisoinnin kärjessä. Suurin osa hatkalaisista on ensin kuvatulla tyyllillä osaavan ja riittävän henkilöstön avulla saatavissa takaisin yksikköön ja yksikön toimet hatkojen kohdalla on syytä selvittää kilpailutuksessa, niin kuin jo monin paikoin tehdäänkin. Pitää myös valvoa, miten tosiasiaassa toimitaan.

19. Miten tehokkaasti ehdotettu 73 §:n mukainen säännös toteuttaa eristämisen täytäntöönpanon valvontaa?

-

20. Miten tehokkaasti ehdotettu 74 §:n säännös kirjaamisveloitteesta ja toimittaminen kuukausittain aluehallintovirastoon toteuttaa rajoitustoimenpiteiden valvontaa?

Tämän hetkessä Avin tilanteessa tuskin mitenkään.

21. Ovatko ehdotetut jälkihuollon sisältöä koskevat täsmennykset riittäviä?

Ei pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 21

Hyvä erottaa perheeseensä palaavan lapsen ja itsenäistyvän nuoren jälkihuolto.

Jälkihuollon ikärajan nosto oli hyvä, mutta sen sisältö ja vastuutahot pitää määritellä tarkemmin. Lastensuojelun sosiaalityöntekijälle tehtävä on liian laaja-alainen. Jälkihuolto kaipaisi perusteellisen, valtakunnallisen avaamisen ja säädännön.

22. Ehdotetaan säädettäväksi uusi laki valtion lastensuojelulaitoksista ja täsmennettävän valtion lastensuojeluyksiköiden tehtäviä vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroituna palveluna. Valtion lastensuojeluyksiköiden tehtävänä olisi vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroidun palvelun, erityisen huolenpidon sekä lastensuojelun jälkihuollon järjestäminen. Vastaisiko ehdotetun lain 2 § vaativan sijaishuollon tarpeisiin?

-

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 22

Tällä hetkellä olemassa olevat yksiköt sijaitsevat hyvin epätasaisesti maantieteellisesti. Näihin laitoksiin tulisi resurssoida konsultaatiotuki, ehkä konkreettisempikin tuen antamisen mahdollisuus, joka olisi alueen muiden laitostenkäytettävissä. Näin voitaisiin vähentää lasten siirtäminen laitoksesta toiseen, vrt OT-keskusajattelu.

23 a. Pykälä x tai pykälät x-x §:t ovat hyvät ehdotetussa muodossa.

Lain riittävä tunteminen ja ymmärrys vaatii koulutusta, jota ei voi säilyttää pelkästään lakimiehille. Lastensuojelutyötä tekevien tulisi päivittää käytäntöön soveltavaa lakiosaamista säännöllisesti. Tätä pitäisi valvoa yksitysten palveluntuottajien kohdalla mutta myös julkisten toimijoiden lakiosaamista tulee lisätä ja valvoa.

30a§: Perhehoidossa olevien lasten hoito- ja kasvatussuunnitelma tulee olla sosiaalityöntekijän vastuulla, toimeksiantosopimussuhteiselta perheeltä ei voida sen tekemistä ilman stt. edellyttää

32§ 3 mom. Pitäisi edellyttää tällaiselta henkilöltä myös vamennuksen ja lapsen tilanteen mukaisen tuen vastaanottamista. Miten tällaisilla asuvan lapsen oikeus jälkihuoltoon? Sekin pitäisi määritellä.

37a 1 mom: käytännössä hyvin haasteellinen vaatimus, miten tällainen lapsi laskettaisiin paikkalukuun, voisiko esim. tilapäisesti ylittää?

41§: hyvä, ettei yksityinen toimija voi olla valmistelijana, mutta edellyttääkö työparina toimiminen virkavastuuta vai riittääkö työskentely julkisella työnantajalla?

23 b. Muutosehdotus pykälään x:

-

23 c. Muutosehdotus pykälän x perusteluihin:

-

Raivio Inke
Satakunnan lastensuojelun kehittämissyksikkö, Porin kaupunki